

Voortgangsrapportage 13 PMR

1 juli 2013 - 30 juni 2014

Versie 30 september 2014

Datum	30 september 2014
Status	Definitief

Colofon

Uitgegeven door	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Informatie	DG Bereikbaarheid / Zeehavens
Telefoon	070 - 456 1430
Fax	070 - 456 1478
Bezoekadres	Plesmanweg 1-6 Den Haag

Versie

30 september 2014

INHOUDSOPGAVE

Colofon—2

1 Inleiding—4

- 1.1 Dertiende Voortgangsrapportage—4
- 1.2 Project Mainportontwikkeling Rotterdam—4
- 1.3 Uitvoering Project Mainportontwikkeling Rotterdam—5

2 Stand van zaken deelprojecten—7

- 2.1 Deelproject Landaanwinning (inclusief natuurcompensatie)—7
 - 2.1.1 Algemeen—7
 - 2.1.2 Uitvoering aanleg Maasvlakte 2—7
 - 2.1.3 Natuurcompensatie Maasvlakte 2—8
 - 2.1.4 Luchtkwaliteit—9
 - 2.1.5 Nadeelcompensatie—10
 - 2.1.6 Stimuleringsregeling—11
- 2.2 Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied—11
 - 2.2.1 Het Buijtenland van Rhoon op Midden-IJsselmonde (600 ha)—11
 - 2.2.2 Schiezone (50 ha)—12
 - 2.2.3 Vlinderstrik: Schiebroekse en Zuidpolder (100 ha)—12
 - 2.2.4 Groene verbinding (fiets- en wandelverbinding tussen midden IJsselmonde en Rotterdam-Zuid)—13
 - 2.2.5 Overige ontwikkelingen—13
- 2.3 Deelproject Bestaand Rotterdams Gebied—13
 - 2.3.1 Overige ontwikkelingen—14

3 Projectbeheersing—15

- 3.1 Planning—15
- 3.2 Scope—16
- 3.3 Financiën—16
 - 3.3.1 Projectbudget—16
 - 3.3.2 Mutatieoverzicht rijksbudget—17
 - 3.3.3 Ontwikkeling post Onvoorzien—19
 - 3.3.4 Aangegane verplichtingen—19
 - 3.3.5 Kasritme—20
 - 3.3.6 Ontvangsten—21
- 3.4 Rijksrisico's—21
 - 3.4.1 Het risicomangement—21
 - 3.4.2 De belangrijkste rijksrisico's—21
- 3.5 Borging van de afspraken en kwaliteit—23

Bijlage A Lijst van documenten—24

Bijlage B Afkortingenlijst—25

1 Inleiding

1.1 Dertiende Voortgangsrapportage

Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR) valt onder de Regeling grote projecten van de Tweede Kamer. Door middel van jaarlijkse voortgangsrapportages informeert de minister van Infrastructuur en Milieu, mede namens de ministers van Economische Zaken en van Financiën, de Tweede Kamer over de voortgang van de deelprojecten van PMR en hun samenhang. De voorliggende dertiende Voortgangsrapportage (VGR 13) beschrijft daarom de voortgang over de periode 1 juli 2013 tot en met 30 juni 2014. Voor een actueel beeld zijn relevante ontwikkelingen in de periode na 30 juni 2014 opgenomen in de begeleidende brief bij deze rapportage.

De verantwoordelijkheden voor de uitvoering van PMR zijn afgebakend en vastgelegd in de Bestuursovereenkomst van juni 2004 en de Uitwerkingsovereenkomsten van september 2005. De voortgang en de uitvoering van de verschillende deelprojecten zijn de verantwoordelijkheid van het Havenbedrijf Rotterdam N.V., de provincie Zuid-Holland en de gemeente Rotterdam, met uitzondering van de natuurcompensatie waarvoor het Rijk zelf verantwoordelijk is.

De rapportages van het Havenbedrijf Rotterdam N.V., de provincie Zuid-Holland en de gemeente Rotterdam worden afgestemd met en beoordeeld door tussenkomst van de meest betrokken departementen: IenM voor de landaanwinning, de natuurcompensatie en voor het Bestaand Rotterdams Gebied (BRG) en EZ voor 750 ha natuur- en recreatiegebied. De rapportages zijn als bijlagen bij deze dertiende Voortgangsrapportage gevoegd. Mede op basis van de rapportages van de deelprojecten rapporteert het Rijk over zijn eigen verantwoordelijkheden.

Deze rapportage geeft alleen de mijlpalen en ontwikkelingen weer gedurende de rapportageperiode. Voor de historische ontwikkeling van het project wordt verwezen naar VGR 12.

1.2 Project Mainportontwikkeling Rotterdam

Het project Mainportontwikkeling Rotterdam is gericht op de uitvoering van de PKB PMR (2006). Uitgangspunt voor de PKB zijn twee samenhangende doelstellingen:

- 1 versterken van de mainport Rotterdam door het ruimtetekort voor haven- en industriële activiteiten in het Rotterdamse havengebied op te lossen;
- 2 verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in de regio Rijnmond.

De PKB PMR (2006) geeft invulling aan deze doelstellingen door het ruimtelijk mogelijk maken van drie deelprojecten. In het Bestuursakkoord PMR en de Uitwerkingsovereenkomst per deelproject hebben de PMR-partners (het Rijk, de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam N.V., de stadsregio Rotterdam en de provincie Zuid-Holland) afspraken gemaakt over de uitvoering van de deelprojecten, in het bijzonder over de financiering, verantwoordelijkheden en risico's. Het gaat om de volgende drie deelprojecten:

- Landaanwinning: nieuw haven- en industrieterrein in de Noordzee (maximaal 1000 ha netto uitgeefbaar haventerrein) en de daarbij behorende natuurcompensatie. De PKB biedt voor de natuurcompensatie mogelijkheden voor een

zeereservaat¹ (ca. 31.250 ha), een duingebied (maximaal 100 ha) en een zee-reep (maximaal 23 ha)²;

- 750 ha natuur- en recreatiegebied: nieuw natuur- en recreatiegebied op Midden-IJsselmonde (600 ha) en aan de Noordrand van Rotterdam (150 ha). Tevens is voorzien in een verbinding voor fietsers en wandelaars tussen Midden-IJsselmonde en Rotterdam-Zuid;
- Bestaand Rotterdams Gebied (BRG): een serie projecten in het bestaande havengebied, waarmee impulsen worden gegeven aan het oplossen van het ruimtetekort voor havenactiviteiten (200 ha ruimtewinst), het verbeteren van de milieukwaliteit, het aanbod en de kwaliteit van natuur- en recreatiegebied en aan de ruimtelijke kwaliteit van de regio Rotterdam.

1.3 Uitvoering Project Mainportontwikkeling Rotterdam

De betrokkenheid van de rijksoverheid bij PMR heeft een bijdragekarakter. Dit betekent dat het Rijk onder strikte voorwaarden medewerking verleent, in de vorm van duidelijk omschreven en begrensde bijdragen, aan een deelproject waarvoor een andere partij eindverantwoordelijk is. Om dit bijdragemodel vorm te geven hebben het Rijk en de uitvoerende partijen privaatrechtelijke afspraken gemaakt voor de realisatie van de PMR-projecten. Uitgangspunten zijn:

- de verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt bij die partij die daar het beste toe is uitgerust;
- de risico's liggen daar waar ze het meest adequaat kunnen worden beheerst.

In het Bestuursakkoord (juni 2004) met per deelproject een Uitwerkingsovereenkomst (september 2005) is vastgelegd dat de verantwoordelijkheden tussen Rijk en PMR-partners als volgt zijn verdeeld:

- het *Havenbedrijf Rotterdam N.V.* is verantwoordelijk voor de aanleg van Maasvlakte 2;
- de *provincie Zuid-Holland* draagt zorg voor de ontwikkeling van 750 hectare natuur- en recreatiegebied;
- de *gemeente Rotterdam* is verantwoordelijk voor de uitvoering van het deelproject Bestaand Rotterdams Gebied;
- het *Rijk* realiseert, beheert en onderhoudt de natuurcompensatie.

Bij de uitvoering van de deelprojecten ziet het Rijk toe op de naleving van de scope zoals deze is vastgelegd in de PKB, de Uitwerkingsovereenkomsten en het daarop gebaseerde toetskader. De uitvoerende partijen dragen, conform de afspraken in de Uitwerkingsovereenkomsten, de risico's die aan de uitvoering van de deelprojecten zijn verbonden.

De minister van Infrastructuur en Milieu (IenM) treedt in de uitvoeringsfase als coördinerend minister van het totale project op. Deze coördinerende verantwoordelijkheid omvat:

- de informatievoorziening en rapportages over de werkzaamheden en ontwikkelingen van het project aan de Tweede Kamer;
- het zorgen voor de interdepartementale besluitvorming over PMR;
- de coördinatie van het risicomangement binnen het Rijk;
- zorgdragen voor integraliteit en samenhang van PMR als geheel;
- de communicatie over het project als geheel.

¹Bij de implementatie is er voor gekozen het zeereservaat als 'bodembeschermingsgebied' aan te duiden.

²De PKB PMR (2006) geeft meer ruimtelijke mogelijkheden voor natuurcompensatie dan bij de voorbereiding van de besluiten over de landaanwinning nodig bleek. Voor het bodembeschermingsgebied bleek de noodzakelijke omvang circa 25.000 ha, voor de duincompensatie circa 35 ha en de noodzaak voor compensatie op de zee-reep bleek geheel te vervallen.

Op rijksniveau zijn afspraken gemaakt over de verdeling van de rijksverantwoordelijkheden:

- het ministerie van IenM is naast het coördinerende ministerie het eerstverantwoordelijk departement voor het deelproject landaanwinning en BRG en beoordeelt de deelrapportage landaanwinning en BRG en voert (in samenwerking met EZ) de natuurcompensatie uit;
- het ministerie van EZ is het eerstverantwoordelijk departement voor het deelproject 750 ha en beoordeelt de deelrapportage over de 750 ha.

De samenwerking tussen de departementen is in september 2005 vastgelegd in een ondertekend Samenwerkingsakkoord. Daarin zijn voor de departementen de verantwoordelijkheden geregeld met betrekking tot de deelprojecten, de rapportages en informatievoorziening en de financiën, waaronder de omgang met de rijkspost onvoorzien.

Het beleggen van de uitvoeringsverantwoordelijkheid bij andere partijen en de vaste rijksbijdrage aan de projectbudgetten begrenst het risicoprofiel van het Rijk. Deze sturingsfilosofie impliceert ook dat het Rijk beperkte mogelijkheden heeft om te sturen buiten de privaatrechtelijke afspraken (vastgelegd in het Bestuursakkoord en de Uitwerkingsovereenkomsten) en buiten de eisen die zijn vastgelegd in de PKB PMR (2006). Tevens is het Rijk in grote mate afhankelijk van andere partijen voor de informatieverstrekking, zoals ook blijkt uit deze voortgangsrapportage. De verantwoordelijkheid voor de inhoudelijke informatie ligt in belangrijke mate bij de hiervoor genoemde uitvoerende partijen.

2 Stand van zaken deelprojecten

In dit hoofdstuk wordt per deelproject de stand van zaken gegeven. In de rapportages van de uitvoerende partijen, welke als bijlagen zijn toegevoegd, wordt uitgebreid ingegaan op het betreffende deelproject. Deze rapportages zijn beoordeeld door de vakdepartementen. De opmerkingen zijn door de vakdepartementen teruggekoppeld aan de uitvoerende partijen en waar nodig verwerkt.

2.1 Deelproject Landaanwinning (inclusief natuurcompensatie)

2.1.1 *Algemeen*

Het doel van de landaanwinning is het realiseren van maximaal 1000 ha netto uitgeefbaar deepsea gebonden haventerrein. Dit is bestemd voor bedrijven die veel ruimte nodig hebben en die aan diep zeewater moeten liggen. Het gaat daarbij met name om grootschalige container op- en overslag en de bijbehorende distributie. Daarnaast biedt de landaanwinning ruimte voor grootschalige deepsea gebonden chemische industrie. Het Havenbedrijf Rotterdam N.V. is verantwoordelijk voor de realisatie en exploitatie van de landaanwinning.

De aanleg van Maasvlakte 2 leidt tot verlies van zeenatuur in de Voordelta en het gebruik kan door toekomstige emissies leiden tot een kwaliteitsverlies van de omringende duinen. De Voordelta is een natuurgebied dat is aangewezen als Natura 2000 gebied, waardoor er een compensatieplicht geldt voor leefgebieden en soorten die kenmerkend zijn voor het betreffende gebied. De compensatie van de zeenatuur wordt bereikt met een bodembeschermingsgebied en drie rustgebieden, die zijn ingesteld met toegangsbeperkingsbesluiten. Het gebruik van Maasvlakte 2 kan als gevolg van stikstofdepositie door emissies vanuit het nieuwe havengebied leiden tot een verlies van kwaliteit en oppervlakte van het duinenlandschap bij Voorne en Hoek van Holland. Dit verlies wordt gecompenseerd door het nieuw aangelegde duingebied 'Spanjaardsduin' van 35 hectare langs de Delflandse kust.

2.1.2 *Uitvoering aanleg Maasvlakte 2*

Op 1 september 2008 is gestart met de uitvoering van de aanleg van Maasvlakte 2 en deze is op een aantal interface projecten die moeten zorgdragen voor de aansluiting van Maasvlakte 2 op Maasvlakte 1 afgerond. In de verslagperiode zijn als onderdeel van de aanleg van de Maasvlakte 2 (uitsluitend) nog werkzaamheden uitgevoerd die noodzakelijk zijn voor de ontsluiting van Maasvlakte 2 en de aansluiting op de bestaande Maasvlakte 1. Dit zijn de zogenaamde interfaceprojecten, onder meer de aanleg en aansluiting van spoor- en weginfrastructuur inclusief verkeersknooppunten, leidingenpassages en nutsvoorzieningen. De uitvoering van de landaanwinning verliep volgens het Havenbedrijf Rotterdam in de verslagperiode conform de planning en budget.

De belangrijkste resterende mijlpalen voor het deelproject landaanwinning zijn de realisatie van het Coloradoviaduct op de Europaweg, de spoorse ontsluiting voor de terminals en de oplevering van de servicehaven. De geplande oplevering van het Coloradoviaduct vindt plaats in het vierde kwartaal van 2014. De aansluitingen voor de spoorse ontsluiting voor de klanten van RWG en APMT zijn mogelijk gemaakt, waarbij wordt opgemerkt dat de aansluiting voor RWG in oktober 2014 in gebruik

wordt genomen. De oplevering van de servicehaven in de Prinses Margriethaven is gepland voor het derde kwartaal van 2014.

Overige ontwikkelingen

Vanwege het Convenant Realisatie Windenergie in de Rotterdamse Haven van 2009, waarin de buitencontour van Maasvlakte 2 is aangemerkt als potentiële locatie voor windenergie, vindt bestuurlijk overleg plaats over plaatsing van die windturbines. Na een verkennend onderzoek is gebleken dat windturbines op de harde zeewering onder randvoorwaarden mogelijk zijn, waarbij het Havenbedrijf enige exploitatiebeperking langs de harde zeewering accepteert en het Rijk beheersbare technische risico's voor de zeewering. In een randvoorwaardelijk kader voor het gunningen- en vergunningentraject zijn onder andere voorwaarden opgenomen ten aanzien van de exploitatie, externe veiligheid, hoogwaterveiligheid en beheersconsequenties. De Uitwerkingsovereenkomst horend bij het deelproject Landaanwinning houdt nog geen rekening met windturbines op de buitencontour. In die overeenkomst is namelijk opgenomen dat de buitencontour niet op zodanige wijze gebruikt zal worden dat beperking of hinder ontstaat voor het gebruik van de Landaanwinning behalve om redenen van zwaarwegend openbaar belang. Indien uiteindelijk besloten wordt tot plaatsing van windturbines zal de UWO Landaanwinning waar nodig worden aangepast.

De uitvoeringsorganisatie heeft geen scopewijzigingen gemeld.

2.1.3 Natuurcompensatie Maasvlakte 2

De aanleg van Maasvlakte 2 kan significante effecten veroorzaken op beschermde natuur. Op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 geldt hiervoor een compensatieplicht. De compensatie op zee in de Voordelta is in 2010 bereikt met het instellen van een bodembeschermingsgebied en drie rustgebieden door middel van toegangsbeperkingsbesluiten. De effecten op de natuur worden gemonitord en indien nodig vindt bijsturing plaats via aanpassingen in de toegangsbeperkingsbesluiten en/of het Beheerplan Voordelta.

Het gebruik van Maasvlakte 2 kan verlies van kwaliteit en oppervlakte van het duinenlandschap bij Voorne en Hoek van Holland tot gevolg hebben, als gevolg van stikstofdepositie door emissies vanuit het nieuwe havengebied. Dit verlies wordt gecompenseerd door de aanleg van een nieuw duingebied van 35 hectare langs de Delflandse kust, Spanjaardsduin. In 2011 heeft het gebied de status van Natura 2000 gebied gekregen door een voorlopig aanwijzingsbesluit. Door dit laatste is de juridische bescherming verbeterd en kunnen ongewenste ontwikkelingen gemakkelijker worden geweerd. Het gebied moet zich door natuurlijke processen van verstuiwing van zand en opkomend grondwater ontwikkelen. Over het algemeen kan worden gesteld dat de ontwikkelingen van het areaal minder snel gaan dan verwacht, maar dat deze wel de goede kant opgaan. Inmiddels is 4,5 ha potentieel geschikt voor de ontwikkeling van vochtige duinvallei en de verwachting is dat hier in 2014 nog 0,4 ha bijkomt. Op dit moment is in totaal 15,2 ha potentieel oppervlak grijze duinen aanwezig. Dat is ruim voldoende om aan de compensatieopgave van 9,8 ha te voldoen.

Monitoring en Evaluatie Programma (MEP)

De werkzaamheden van de uitvoeringsorganisatie betreffen de monitoring van de natuurcompensatie in de vorm van het Monitoring en Evaluatie Programma en de bijsturing van de natuurcompensatie op grond van uitkomsten van de monitoring.

MEP-Aanleg

In de evaluatie van de aanleg van Maasvlakte 2 zijn op basis van het betreffende Monitoring en Evaluatie Programma de gemeten effecten van de aanleg en aanwezigheid van de landaanwinning op natuur en ecologie, hydromorfologie kustzone, scheepvaart, hoogwaterveiligheid en gebruiksfuncties zoals visserij en recreatie vergeleken met de voorspellingen. Over het algemeen blijken de tot nu toe opgetreden effecten van de aanleg kleiner of gelijk aan de voorspellingen in het MER en de Passende Beoordeling (bijlage bij het MER). Voor de effecten van de langdurige aanwezigheidsfase wordt de monitoring voortgezet. Er is op basis van de huidige inzichten geen noodzaak om besluiten te wijzigen of om aanvullende maatregelen te nemen, anders dan destijds voorgeschreven.

MEP-Voordelta

Uit de evaluatie van de natuurcompensatie Voordelta over de periode 2009 - 2013 blijkt nog geen positief effect van het bodembeschermingsgebied op de bodemfauna. De zware boomkorvisserij hier en in de rest van de Voordelta blijkt autonoom al sterk te zijn afgenomen, waardoor het positieve effect van de maatregel door de beoogde gebiedsbrede vergelijking (bodembeschermingsgebied versus referentiegebied) voor en na de ingreep (aanleg MV2 en instellen bodembeschermingsgebied) niet zonder meer is vast te stellen. Daarvoor is aanpassing van het meet- en evaluatieprogramma nodig. Een uitspraak over de effectiviteit van de compensatie is daarom nu nog niet mogelijk. De kwaliteit van de Voordelta in termen van voedselproductie over het gehele gebied en de aanwezigheid van beschermde soorten waarvoor een compensatieopgave geldt, is niet aantoonbaar achteruitgegaan sinds de aanleg van Maasvlakte 2, het instellen van de compensatiemaatregelen en de uitvoering van het beheerplan. De ingestelde rustgebieden voor de zwarte zee-eend blijken nog niet optimaal gelegen. Voorzien wordt in een aanpassing van de ligging van de rustgebieden in 2015. De uitkomsten van de evaluatie zijn voor het bevoegd gezag reden om het aantonen van de effectiviteit van de natuurcompensatiemaatregelen nu eerst te zoeken in aanpassing en verbetering van de monitoring en nog niet in extra beheermaatregelen voor het bodembeschermingsgebied. Dit wordt uitgewerkt en zal na instemming van het bevoegd gezag in 2015 geëffectueerd worden.

MEP-Duinen

Ten behoeve van het Monitoring- en Evaluatie Programma voor de duincompensatie is in 2010 gestart met het bepalen van de uitgangssituatie. Dit duurt totdat Maasvlakte 2 in het najaar van 2014 in gebruik genomen wordt. De eerste evaluatie van de daadwerkelijk opgetreden effecten ten opzichte van de voorspelde effecten van de duincompensatie en de beoordeling of de monitoring adequaat is volgt na afronding van de T0-meetperiode (nulmeting) en een of meer gebruiksjaren.

Overige ontwikkelingen

De uitvoeringsorganisatie heeft geen scopewijzigingen gemeld.

2.1.4

Luchtkwaliteit

In het Bestemmingsplan Maasvlakte 2 is een aantal maatregelen op het gebied van luchtkwaliteit opgenomen. Deze maatregelen bestaan uit bron- en effectmaatregelen en zijn erop gericht verslechtering van luchtkwaliteit vanwege Maasvlakte 2 boven de daarvoor geldende grenswaarden te compenseren. Deze maatregelen moeten van kracht zijn om bouwvergunningen te kunnen verlenen voor de vestiging van bedrijven op Maasvlakte 2. Om te verzekeren dat de maatregelen daadwerkelijk en tijdig worden genomen is in 2008 de Overeenkomst luchtkwaliteit Maasvlakte 2 gesloten tussen de toenmalige ministeries van VenW en VROM, de

gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam en de Havenmeester van Rotterdam. In 2012 en 2013 is het maatregelenpakket op een aantal punten aangepast.

De maatregelen in de Overeenkomst luchtkwaliteit Maasvlakte 2 hebben betrekking op:

- Schone motoren binnenvaart (maatregelen uitgevoerd: verbod op schepen zonder emissiearme motoren vanaf 2025 en hoger havengeld);
- Snelheidsreductie binnenvaart;
- Milieuzone voor vrachtwagens;
- Schermen bij tunnelmonden.

In een eerste en tweede addendum op de Overeenkomst is het maatregelenpakket aangepast aan de laatste inzichten over de ontwikkelingen in de luchtkwaliteit. In de verslagperiode is een tweede addendum vastgesteld waarbij de snelheidsbeperking voor de binnenvaart op de Oude Maas is komen te vervallen en de effectuering van de verschillende luchtkwaliteitsmaatregelen is afgestemd op de feitelijke ingebruikname van de eerste terminals op Maasvlakte 2.³

Snelheidsreductie binnenvaart

De (Rijks)havenmeester Rotterdam heeft, namens het College van B&W van Rotterdam en de minister van Infrastructuur en Milieu, een verkeersbesluit genomen om een maximumsnelheid voor de binnenvaart in te stellen op delen van het Hartelkanaal en van de Nieuwe Maas in de periode vanaf de ingebruikname van Maasvlakte 2 tot 1 januari 2025. Binnenvaartschepen zullen dan gemiddeld over het hele traject 20% langzamer varen dan in een situatie zonder beperking. Om redenen van nautische veiligheid zijn enkele uitzonderingen gemaakt.

Milieuzone voor vrachtwagens

De overeenkomst voorziet in het instellen van een milieuzone voor vrachtverkeer op Maasvlakte 1 en 2. Vanaf het moment dat de terminals op Maasvlakte 2 in gebruik worden genomen krijgen alleen vrachtauto's toegang die voldoen aan de Euro VI emissienorm. Hierbij is voorzien in een overgangsbepaling voor vrachtauto's die vóór 2013 op kenteken zijn gezet en niet ouder zijn dan zeven jaar.

Schermen bij tunnelmonden

De Overeenkomst gaat uit van plaatsing van luchtschermen, uiterlijk in 2020, bij de Botlektunnel (A15), de Thomassentunnel (A15) en de Beneluxtunnel (A4). De schermen langs de A15 zijn onderdeel van het Tracébesluit A15 Maasvlakte – Vaanplein. In maart 2011 is dit Tracébesluit onherroepelijk geworden. De daadwerkelijke plaatsing van de schermen langs de A15 is opgenomen in het DBFM-contract (Design Build Finance en Maintenance contract) dat eind 2010 aan het consortium A-Lanes is gegund. De werkzaamheden aan de weg zijn medio 2011 gestart en zullen eind 2015 zijn afgerond. Gelet op de laatste inzichten in de ontwikkeling van de luchtkwaliteit bij de tunnelmonden is voorzien in een aanpassing van de geplande luchtschermen dit najaar. Deze aanpassing doorloopt op dit moment de geëigende procedures. De voorbereiding voor plaatsing van de schermen langs de A4 start na 2015.

2.1.5 *Nadeelcompensatie*

Sinds 1 januari 2008 is de Schaderegeling Tweede Maasvlakte van kracht. Deze Schaderegeling beoogt alle verzoeken om vergoeding van planschade of nadeel-

³ De Tweede Kamer is hierover op 24 juni 2013 geïnformeerd (kst-30175-185).

compensatie, die verband houden met de aanleg van Maasvlakte 2, procedureel te coördineren door het inschakelen van één schadebeoordelingscommissie. De regeling is opgezet binnen de bestaande bepalingen voor schadevergoeding in de toepasselijke regelingen, waaronder de Regeling Nadeelcompensatie Verkeer en Waterstaat 1999.

Er zijn tot 1 juli 2014 in totaal vier schadeverzoeken in behandeling genomen. Drie schadeverzoeken zijn afgerond, waarbij de minister van IenM het advies van de schadebeoordelingscommissie heeft gevolgd. Bij twee zaken zijn de schadeverzoeken op grond van voorzienbaarheid afgewezen en bij een zaak is tot nadeelcompensatie gekomen. Eén zaak is nog in behandeling.

2.1.6 Stimuleringsregeling

De minister van IenM heeft in oktober 2006 een bedrag van 12 miljoen euro toegezegd om de kansen van de Voordelta, waar de natuurcompensatie voor de aanleg van Maasvlakte 2 wordt gerealiseerd, maximaal te benutten. De door de provincies Zuid-Holland en Zeeland opgestelde 'Tijdelijke Verordening Stimulering Voordelta' voor de sector recreatie en toerisme loopt per 15 september 2014 af. In totaal hebben 16 projecten subsidie ontvangen. De uitvoering van twee projecten loopt nog door tot 2016. Het Rijk en het Havenbedrijf Rotterdam hebben daarom ingestemd met uitstel van de eindafrekening. De stimuleringsgelden voor de verduurzaming van de visserijsector in de Voordelta worden via as 4 van het Europees Visserij Fonds besteed. In Zuid-Holland zijn zestien projecten gehonoreerd waarbij ook geld beschikbaar was uit het Europees Visserij Fonds. In Zeeland zijn acht projecten gehonoreerd. De laatste projecten worden eind 2015 afgerond.

2.2 Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied

Het deelproject 750 ha wordt uitgevoerd door de provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam en de stadsregio Rotterdam, onder coördinatie van de provincie Zuid-Holland. Het deelproject omvat drie natuur- en recreatiegebieden (Het Buitenland van Rhoon, Schiezone en Vlinderstrik) en de aanleg van een zogenaamde Groene Verbinding voor voetgangers en fietsers tussen Midden-IJsselmonde en Rotterdam-Zuid.

2.2.1 Het Buitenland van Rhoon op Midden-IJsselmonde (600 ha)

Na een lange planvormingsprocedure zijn in de zomer van 2012 de ruimtelijke plannen voor het Buitenland van Rhoon onherroepelijk geworden en heeft de Provincie Zuid-Holland de verdere voorbereidingen verricht voor de ontwikkeling van het schetsontwerp. De voortgang hiervan is vertraagd door het ontbreken van voldoende draagvlak voor de bestaande plannen, onder meer kenbaar gemaakt met de petitie "Stop project Buitenland nu!". In december 2013 heeft de Tweede Kamer in een motie de regering opgeroepen om in samenwerking met de provincie Zuid-Holland ruimte te zoeken binnen de PKB PMR om de doelstellingen op een andere manier in te vullen en daarbij rekening te houden met de bestaande wensen en voorstellen van de bewoners van het gebied Buitenland van Rhoon. De Provincie Zuid-Holland heeft dit in een opdracht neergelegd bij oud-minister Veerman. Deze heeft op 5 juni 2014 onder de titel 'Behoud de polders van het Buitenland van Rhoon' een advies gegeven voor een andere invulling van het gebied met een andere aanpak.

Het advies Veerman pleit ervoor om vanuit een breder perspectief van de PKB PMR te kijken naar de invulling van met name het gebied ten zuiden van de Essendijk van het Buijtenland van Rhoon waar natte natuur was voorzien. Dit betekent dat de natte natuur wordt ingeruild voor hoogwaardige natuur in de vorm van akkernatuur. Daarnaast pleit het advies voor een uitvoering via een organisch proces met een programmatische aanpak en flexibiliteit in de realisatie. Voorgesteld wordt om daarvoor een 'Coöperatie voor gebiedsontwikkeling' op te richten, waarin de verschillende belangen zijn vertegenwoordigd.

Het advies Veerman is over het algemeen positief ontvangen. De Tafel van Borging heeft zich positief uitgesproken over het advies en aandacht gevraagd voor een vijftal nader uit te werken punten. Deze punten betreffen onder andere een scherpere duiding van het begrip duurzame landbouw in relatie tot de gewenste hoogwaardige natuur, de organisatievorm waarbij de gebiedscoöperatie een sterke sturing moet geven op de realisatie met inachtneming van de einddatum voor de gebiedsontwikkeling in 2021. De Provincie Zuid-Holland zal in het eerste kwartaal van 2015 komen met een voorstel voor de oprichting van een gebiedscoöperatie.

Vooralsnog is de verwachting van de provincie Zuid-Holland dat er geen gevolgen voor de eindplanning van de 750 ha natuur- en recreatiegebied zullen optreden.

2.2.2 *Schiezone (50 ha)*

In oktober 2013 is het natuur- en recreatieplan Schiezone door Burgemeester en Wethouders van Rotterdam vastgesteld. Daarna zijn concrete uitvoeringsplannen gemaakt. Momenteel vindt de overgang plaats van ruimtelijk planproces richting ontwerp en uitvoering. De totale uitvoering zal volgens de planning in 2017 worden afgerond.

Volgens de provincie Zuid-Holland past de voortgang van het project binnen de in de Uitwerkingsovereenkomst en het Uitvoeringsprogramma PMR/750 ha gemaakte afspraken en is de ontwikkeling van de Schiezone financieel uitvoerbaar met het beschikbare budget.

2.2.3 *Vlinderstrik: Schiebroekse en Zuidpolder (100 ha)*

In de eerste helft van 2013 zijn de bestemmingsplannen voor de Vlinderstrik onherroepelijk geworden. Op 11 maart en 20 mei 2014 zijn in respectievelijk de deelgemeente Hillegersberg/Schiebroek en de gemeente Lansingerland het definitief ontwerp Vlinderstrik vastgesteld. Op 4 oktober 2013 is gestart met de daadwerkelijke aanleg van het eerste deel van het Polderpad. Gelijktijdig is een eerste deel van de Vlinderstrik (40 ha Zuidpolder) opengesteld voor het publiek door de aanleg van onder andere struinpaden. Vanaf 2014 vindt de gefaseerde inrichting plaats.

Natuurmonumenten is aan de hand van een vastgesteld definitief ontwerp begonnen om een beheerplan op te stellen en om beheersafspraken te maken met betrokken lokale agrariërs. Het definitief beheerplan zal in het vierde kwartaal van 2014 worden vastgesteld.

Volgens de provincie Zuid-Holland past de voortgang binnen de afspraken van de Uitwerkingsovereenkomst 750 ha en het Uitvoeringsprogramma PMR/750 ha en is de ontwikkeling van de Vlinderstrik financieel uitvoerbaar met het beschikbare budget.

2.2.4 *Groene verbinding (fiets- en wandelverbinding tussen midden IJsselmonde en Rotterdam-Zuid)*

In 2010 is het definitieve ontwerp voor de Groene Verbinding door de Stadsregio vastgesteld. In deze verslagperiode zijn in het weekend van 24 en 25 augustus 2013 de twee stalen bruggdelen ingedraaid en gemonteerd over de Betuweroute en de A15. Op 5 juni 2014 heeft de officiële opening plaatsgevonden.

Dit onderdeel van het deelproject 750 ha is binnen de planning en binnen het vastgestelde budget afgerond. Inmiddels zijn de uitvoeringsovereenkomsten over eigendom, beheer en onderhoud met de verschillende betrokken partijen (Rijkswaterstaat, ProRail, gemeente Rotterdam en gemeente Albrandswaard) getekend. De overdracht van eigendom, beheer en onderhoud is overeenkomstig de uitvoeringsovereenkomst van de Stadsregio met de gemeente Rotterdam voor het Rotterdamse deel overgedragen aan de gemeente Rotterdam. Voor het Albrandswaardse gedeelte vindt de overdracht eind van de zomer 2014 plaats.

2.2.5 *Overige ontwikkelingen* Er zijn geen scopewijzigingen gemeld.

2.3 Deelproject Bestaand Rotterdams Gebied

De gemeente Rotterdam voert het deelproject BRG uit. BRG bestaat uit twee soorten projecten: leefbaarheidsprojecten en intensiveringsprojecten. Naast de provincie Zuid-Holland en de Stadsregio Rotterdam levert het Rijk een bijdrage aan de leefbaarheidsprojecten. De intensiveringsprojecten zijn reeds in 2009 gerealiseerd.

De leefbaarheidsprojecten bestaan uit projecten die bijdragen aan de doelstellingen: verbeteren van milieukwaliteit, verbeteren van ruimtelijke kwaliteit en vergroten respectievelijk verbeteren van aanbod en kwaliteit van natuur- en recreatiegebied.

De uitvoering van het BRG-programma ligt volgens de gemeente Rotterdam op koers. Op 30 juni 2014 was gemeten naar de totale financiële waarde van het BRG-programma (dat wil zeggen inclusief de financiering van buiten PMR) 56 % van de projecten gerealiseerd. Met deze projecten is 50 % van het BRG-budget gemoeid. In deze verslagperiode zijn de volgende drie projecten (binnen diverse deelprogramma's) afgerond: Gemeentelijk Duinterrein in Westvoorne, Renovatie Zwembad en Museumgebouw RTM in Goedereede. Daarmee komt het totaal aantal afgeronde projecten op 38 van het totaal aantal van 66 projecten.

De leefbaarheidsprojecten bestaan uit:

- vier projecten (Calandspoorbrug, Oostvoornsemeer, Warmtebedrijf, Landtong Rozenburg) en
- vijf deelprogramma's (Stille wegdekken, Geluidsschermen, Kenniscentrum Geluid, Rivierparken, Gebiedsgerichte Benadering), die weer diverse projecten omvatten.

Van de vier projecten is eerder gerapporteerd dat de projecten Calandspoorbrug en Oostvoornse Meer zijn gerealiseerd. Het Calandpark, onderdeel van het project Landtong Rozenburg, is op 17 mei 2014 door de gebruikers geopend. Het laatste deelproject van de Landtong Rozenburg is nagenoeg gereed. Verwacht wordt dat het hele project eind 2014 kan worden afgerond. Conform de planning is in oktober 2013 gestart met de proef-bedrijfsfase van het warmtetransportsysteem in

Rotterdam zuid, onderdeel van het project Warmtebedrijf. De formele oplevering van de warmte-infrastructuur vindt plaats in het vierde kwartaal van 2014.

De vijf deelprogramma's omvatten meerdere projecten, welke zich in diverse stadia van voortgang bevinden:

- Kenniscentrum Geluid (projecten in uitvoering);
- Stille Wegdekken (projecten gereed, in planvorming en voorbereiding van uitvoering);
- Geluidsschermen (projecten gereed en in planvorming);
- Rivierparken (projecten gereed, in planvorming en in uitvoering);
- Gebiedsgerichte benadering (projecten gereed, in planvorming en in uitvoering).

Binnen het deelprogramma *Kenniscentrum Geluid* zijn nog drie projecten onder handen: Stille wegdekken zwaar verkeer, Stille ARBO-signalering en KCG Communicatie & website. Het project Stille wegdekken zwaar verkeer loopt langer door dan eerder gepland om het aangelegde proefvak langer te monitoren. De afronding van het project Stille ARBO-signalering is doorgeschoven naar 2015. De projecten Benchmark geluid en Geluidmeetnet Maasvlakte zijn in het 3^e kwartaal van 2013 gestart.

De aanleg van *Stille wegdekken* is gekoppeld aan reconstructie of groot onderhoud. In deze rapportageperiode stonden daarvoor geen projecten gepland.

Van het deelprogramma *Rivierparken* zijn nog drie van de tien projecten uit te voeren. Het betreft de projecten: Schiedam – Van Rivier naar Stad, Feijenoord - Noordereiland en Feijenoord – Maashaven Oostzijde. Deze zijn in uitvoering cq. in planontwikkeling genomen.

De in deze rapportageperiode afgeronde projecten maken deel uit van het deelprogramma *Gebiedsgerichte benadering*. Daar binnen zijn nog acht projecten onder handen. Dat betreft bijvoorbeeld het Ruigeplaatbos in Hoogvliet waarvan in het eerste kwartaal van 2014 het inrichtingsplan is vastgesteld, de Langzaamverkeersbrug in Charlois waarvan de planfase in het eerste kwartaal van 2014 is afgerond en de Ronde Ouddorp die in het derde kwartaal van 2014 gereed zal komen.

2.3.1 Overige ontwikkelingen

Er zijn door de gemeente Rotterdam geen scopewijzigingen gemeld.

3 Projectbeheersing

Dit hoofdstuk gaat over de ontwikkelingen bij het Rijk ten aanzien van de planning, de scope, de financiën, de rijksrisico's en de borging van de afspraken en de kwaliteit. De projectbeheersing is gericht op het tijdig realiseren van het totale project met de gewenste kwaliteit binnen de vastgestelde scope en met de beschikbare financiële middelen. Het hanteren van het bijdragemodel betekent evenwel dat het Rijk geen directe sturing uitoefent bij de daadwerkelijke uitvoering van de deelprojecten, behoudens de natuurcompensatie.

Gegeven de afgesproken risico- en verantwoordelijkheidsverdeling met de uitvoerende partijen, beperkt de voortgangsrapportage zich tot de verantwoordelijkheden van het Rijk. De uitvoerende partijen hebben de verantwoordelijkheid om aan het Rijk aan te tonen dat de realisatie van de deelprojecten volgens een beheerst proces verloopt binnen de afspraken over tijd, scope, geld en kwaliteit.

In de paragrafen 3.1, 3.2 en 3.3 wordt ingegaan op de onderdelen planning, scope en financiën. In paragraaf 3.4 wordt ingegaan op de geïdentificeerde onzekerheden (rijksrisico's) binnen het project en in paragraaf 3.5 wordt uiteengezet hoe de kwaliteitsborging bij het Rijk is vormgegeven.

3.1 Planning

Het overall beeld van de planning laat zien dat de uitvoering van PMR zich op grote onderdelen voorspoedig ontwikkelt en past binnen de afspraken van de UWV.

De uitvoering van de aanleg van de eerste fase van de landaanwinning is bijna afgerond en verloopt conform planning. De uitvoeringsplanning is in de verslagperiode niet gewijzigd. Naar verwachting worden de terminals in het najaar van 2014 in gebruik genomen. De uitvoering van de tweede fase wordt ter hand genomen bij voldoende marktvrage.

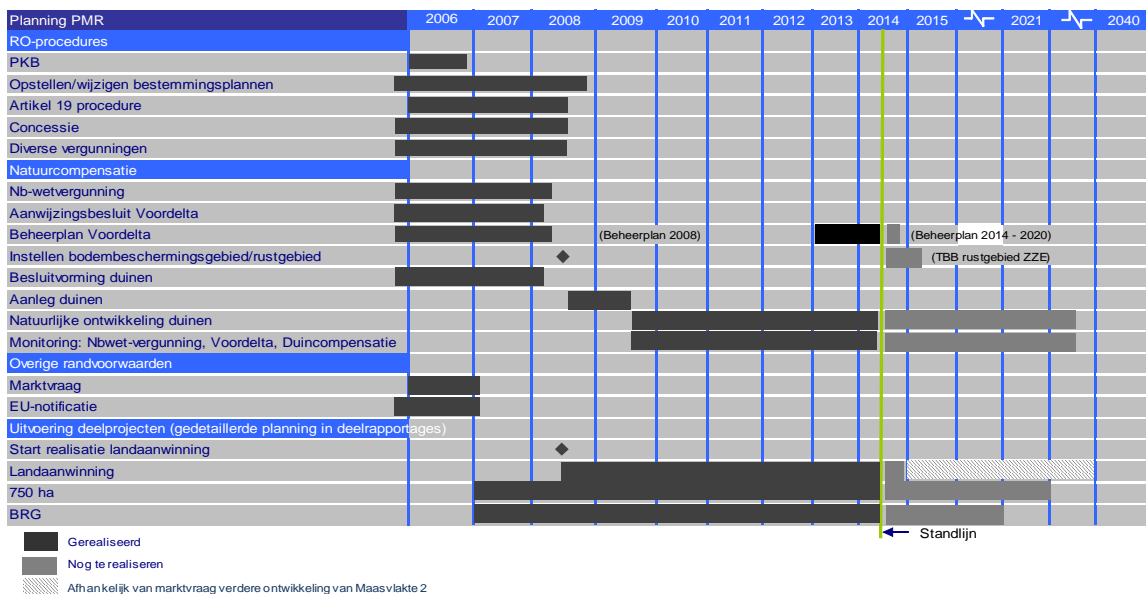
De aanlegfase van de natuurcompensatie is afgerond. Het project loopt op schema. Over de duincompensatie kan worden gemeld dat sinds 2009 het stadium van natuurlijke ontwikkeling van het gebied is ingetreden. Dit wordt middels monitoring gevolgd en indien nodig wordt er bijgestuurd. Over de natuurcompensatie in de Voordelta kan worden gemeld dat in 2010 alle procedures zijn afgerond. De ontwikkeling van de natuurcompensatie in de Voordelta wordt met een monitoringsprogramma gevolgd en waar nodig worden maatregelen getroffen om de gewenste effecten te bereiken. In het licht van tussentijdse monitoringsresultaten kan de monitoring worden aangepast.

Het deelproject 750 ha kent een wisselende voortgang. Het deelproject Groene verbinding is in deze rapportageperiode binnen budget en planning afgerond en delen van de Schiezone en Vlinderstrik zijn in gebruik genomen en inrichtingsplannen voor verdere uitvoering zijn vastgesteld. Het project Buitenland van Rhooen was met de afronding van de ruimtelijke planvormingsfase klaar voor gedetailleerdere planontwikkeling. Onvoldoende draagvlak in het gebied voor met name de natte natuur heeft uiteindelijk geleid tot het advies Veerman dat op 5 juni 2014 aan de Tweede Kamer is aangeboden. Het advies Veerman stelt binnen de PKB PMR een andere invulling van het gebied voor en een andere aanpak, een

procesaankpak. De Provincie Zuid-Holland is gevraagd een nieuw plan van aanpak op te stellen.

Vooralsnog is de verwachting van de provincie Zuid-Holland dat er geen gevolgen voor de eindplanning van de 750 ha natuur- en recreatiegebied zullen optreden.

Het deelproject BRG kent een gestage voortgang. De intensiveringsopgave is in 2009 gerealiseerd en volgens de gemeente Rotterdam is gemeten naar de totale financiële waarde van het BRG-Programma 56 % van de leefbaarheidsprojecten gerealiseerd.

3.2 Scope

Hierbij gaat het om scopemutaties voor het Rijk, dus om eventuele afwijkingen van hetgeen is afgesproken in de PKB PMR, het toetskader en de Uitwerkingsovereenkomsten.

In deze verslagperiode zijn geen scopewijzigingen gemeld door de uitvoerende partijen.

3.3 Financiën

In deze paragraaf worden de verschillende dimensies van het rijksbudget geschetst. Er wordt ingegaan op de ontwikkeling van het budget en van de post onvoorzien. Verder wordt ingegaan op de omvang van de aangegane verplichtingen, de verrichte kasuitgaven en de ontvangsten.

3.3.1 Projectbudget

In tabel 1 is het rijksbudget, gespecificeerd naar de onderscheiden deelprojecten en begrotingshoofdstukken, weergegeven op de peildatum (30 juni 2014).

Tabel 1 Totaal Rijksbudget per departement en per begrotingshoofdstuk, inclusief mutaties (bedragen in miljoen euro)					
Begrotingsartikel	Deelproject	Rijks- budget PKB/ Basis- rapport- tage	Wijzigin- gen voor- gaande perioden	Wijzigin- gen in verslag- periode	Totaal Rijksbudget
		p.p. 2005			p.p. 2014
IF 17.06	IenM: Landaanwinning	637,3	104,7		742,0
IF 17.06	IenM: BTW Landaanwinning	121,1	16,8		137,9
IF 17.06	IenM: Natuurcompensatie (incl. BTW)	99,3	14,3	0,7	114,3
IF 17.06	IenM: Aanpassing landzijdige infra	318,4	-318,4		0,0
IF 17.06	IenM: Uitvoeringsorganisatie	25,0	-1,0		24,0
IF 17.06	IenM: 750ha	29,7	0,6		30,3
IF 17.06	IenM: Groene Verbinding	28,7	2,7		31,4
HFD XI, art. 5	IenM/BZK: BRG leefbaarheid	34,0	4,4	0,4	38,8
HFD XIII, art. 18.2	EZ: 750 ha	89,1	12,4	1,0	102,5
Totaal Rijksbijdrage excl. Onvoorzien		1.382,6	-163,5	2,1	1.221,2
IF 17.06	Onvoorzien	100,9	-29,1	1,4	73,2
Totaal Rijksbudget		1.483,5	-192,6	3,5	1.294,4

3.3.2 Mutatieoverzicht rijksbudget

Tabel 2 bevat een overzicht van alle budgetmutaties tot nu toe.

Dit mutatieoverzicht bevat conform de afspraken in de Uitwerkingsovereenkomsten uitsluitend die mutaties die een relatie hebben met de verantwoordelijkheid van het Rijk. Dit uitgangspunt impliceert dat alle mutaties, die onder de exclusieve verantwoordelijkheid van de uitvoerende partijen vallen, buiten beschouwing zijn gelaten.

Tabel 2 Mutatieoverzicht rijksbudget (bedragen in miljoen euro)

	Bedrag	Gecommu- niceerd met de TK	Prijspeil	Bron
	p.p. 2005			
Rijksbijdrage p.p. 2005 conform PKB/Basisrapportage	1.483,5	1.483,5	2005	Basisrap- portage
Scopewijzigingen		0,0		
Technische mutaties				
Prijscompensatie				
prijspeilaanpassingen 2006		29,4	2006	VGR-1
prijspeilaanpassingen 2007		30,2	2007	VGR-2
prijspeilaanpassingen 2008		29,4	2008	VGR-4
prijspeilaanpassingen 2009		29,9	2009	VGR-6
prijspeilaanpassingen 2010		22,0	2010	VGR-8
Prijspeilaanpassingen 2011		21,1	2011	VGR-10
Prijspeilaanpassingen 2012		12,4	2012	VGR-11
Prijspeilaanpassingen 2013		3,6	2013	VGR-12
Prijspeilaanpassingen 2014		3,5	2014	VGR-13
<i>Saldo prijspeilaanpassingen</i>		<i>181,4</i>		
Overige technische aanpassingen				
Technische aanpassing budget Uitvoeringsorganisatie		-1,3	2010	VGR-8
Technische correctie mede in verband met de saldering van Ontvangsten Natuurcompensatie		4,8	2010	VGR-8
Taakstelling Lente- akkoord		-0,8	2012	VGR 11
Technische correctie mede in verband met de saldering van Ontvangsten Natuurcompensatie *		-1,2	2013	VGR-12
<i>Saldo overige technische aanpassingen</i>		<i>1,5</i>		
Saldo technische mutaties		183,0		
Overige aanpassingen				
Ontvangsten en budgettoevoeging ingevolge afspraken artikel 4.7 van de Uitvoeringsovereenkomst Landaanwinning		16,0	2008	VGR-5
Bijdrage Aanpassing landzijdige infra in de vorm van een budgetoverheveling		-344,6	2009	VGR-7
Aanpassing post onvoorzien in verband met vervallen aanspraak op FES bij leegboeken FES		-43,5	2010	VGR-9
Saldo overige aanpassingen		-372,1		
Totaal aanpassingen	0,0	-189,1		
Totaal verplichtingen- en uitgavenbudget	1.483,5	1.294,4		

Met de uitvoerende partijen is in het Bestuursakkoord en de Uitwerkingsovereenkomsten een vaste indexering voor prijspeilmutaties afgesproken. Deze is gelijk aan 2% op jaarbasis. De enige uitzondering op deze prijscompensatiesystematiek

met een vaste indexering van 2% op jaarbasis betreft het deelbudget Uitvoeringsorganisatie. Hierop is de index Bruto Overheids Investerings (iBOI) van toepassing, maar hierop kunnen kortingen worden toegepast. Ieder jaar wordt in de Voortgangsrapportage per 30 juni de overeengekomen prijscompensatie over het betreffende kalenderjaar verwerkt. In 2014 is geen prijscompensatie toegekend op het budget Uitvoeringsorganisatie.

3.3.3 *Ontwikkeling post Onvoorzien*

In het rijksbudget is een post Onvoorzien opgenomen ten behoeve van de uitvoering van het project. Deze post bedraagt € 73,2 mln (p.p. 2014). De verplichting die is aangegaan op de Post Onvoorzien betreft de tweede tranche van de vergoeding van planherstelkosten van de gemeente Albrandswaard, omdat de PKB PMR geen concrete beleidsbeslissingen bevat. De eerste tranche heeft plaatsgevonden in november 2011.

In de verslagperiode is niet gebleken van ontwikkelingen of aanwijzingen op grond waarvan zou kunnen worden geconcludeerd dat de post Onvoorzien ontoereikend is.

3.3.4 *Aangegane verplichtingen*

Ter zake van de onder IenM ressorterende onderdelen Uitvoeringsorganisatie en Natuurcompensatie, die een groot aantal individuele verplichtingen bevatten, zijn de verplichtingen niet in één keer voor het gehele budget vastgelegd. Deze producten bevatten uitsluitend individuele verplichtingen. Een dergelijke verplichting wordt pas vastgelegd, zodra er een concrete opdracht wordt verleend.

Tabel 3 geeft de rijksverplichtingen per deelproject en per departement weer. Het percentage van het rijksbudget dat per 30 juni 2014 is verplicht, bedraagt 91,6 %.

Tabel 3 Aangegane verplichtingen rijksbudget (bedragen in miljoen euro)						
Artikel begroting		t/m VGR 11	VGR12	VGR 13		Totaal verplicht
			Nieuwe verplichtingen	Nieuwe verplichtingen	Negatieve bijstellingen *	
IF 17.06	IenM: Landaanwinning	742,0		0,0	0,0	742,0
IF 17.06	IenM: BTW Landaanwinning	137,9		0,0	0,0	137,9
IF 17.06	IenM: Natuurcompensatie (incl. BTW)	80,8	-0,3	2,6	0,0	83,1
IF 17.06	IenM: Aanpassing LandzijdigeInfrastructuur	0,0		0,0	0,0	0,0
IF 17.06	IenM: Uitvoeringsorganisatie	17,2	-0,1	0,0	0,0	*** 17,1
IF 17.06	IenM: 750 ha	30,3		0,0	0,0	30,3
IF 17.06	IenM: Groene Verbinding	31,4		0,0	0,0	31,4
HFD XI, art. 5	IenM: BRG leefbaarheid	38,0	0,4	0,4	0,0	38,8
HFD XIII, art. 18.2	EZ (voorheen LNV): 750 ha **	100,4	1,1	1,0	0,0	102,5
Totaal Verplicht excl. Onvoorzien		1.178,0	1,1	4,0	0,0	1.183,1
IF 17.06	Onvoorzien	2,2		0,4		2,6
Totaal aangegane verplichtingen		1.180,2	1,1	4,4	0,0	1.185,7

*) Negatieve bijstellingen zijn een gevolg van een niet volledige benutting van de contractsom ter zake van een aangegane verplichting, bijvoorbeeld omdat minder van de betreffende dienst wordt afgenomen dan is gecontracteerd of omdat het opgeleverde product goedkoper is gebleken dan de oorspronkelijke contractsom.

***) EZ heeft als eerstverantwoordelijk departement, mede namens IenM, een gezamenlijke verplichting vastgelegd voor het deelproject 750 ha. In tabel 3 is het bedrag van deze verplichting ad € 102,5 miljoen in prijspeil 2014 opgenomen. EZ is deze verplichting in 2006 aangegaan voor een bedrag van € 104,8 mln. Dit bedrag is ook in de Jaarverantwoording 2006 van EZ opgenomen. Genoemd bedrag is gelijk aan de som van de gezamenlijke jaarbedragen van de departementen EZ en IenM, geïndexeerd naar het jaar waarin de betreffende jaartranche zal worden betaald. Omdat deze systematiek van prijspeilaanpassingen afwijkt van de door de overige departementen gehanteerde systematiek, wordt het verplichtingenbedrag in elke Voortgangsrapportage herberekend conform de door IenM gehanteerde systematiek van prijspeilaanpassingen.

****) Op de verplichtingen van de uitvoeringsorganisatie is een administratief verschil geconstateerd dat verder wordt uitgezocht en indien nodig in de volgende rapportage wordt aangepast.

3.3.5 Kasritme

Tabel 4 bevat het overzicht van de kasuitgaven van het Rijk. Per 30 juni 2014 is 86,7 % van het rijksbudget tot betaling gekomen.

Tabel 4 Overzicht kasuitgaven rijksbudget (bedragen in miljoen euro)				
Artikel begroting	Deelproject	T/m VGR 12	VGR 13	Totaal kasrealisatie
IF 17.06	IenM: Landaanwinning	742,0	0	742,0
IF 17.06	IenM: BTW Landaanwinning	137,9	0	137,9
IF 17.06	IenM: Natuurcompensatie (incl. BTW)	77,3	2,7	80,0
IF 17.06	IenM: Aanpassing Landzijdige infrastructuur	0,0	0	0,0
IF 17.06	IenM: Uitvoeringsorganisatie	17,0	0,5	17,5
IF 17.06	IenM: 750 ha	30,3	0	30,3
IF 17.06	IenM: Groene Verbinding	31,4	0	31,4
HFD XI, art. 5	IenM: BRG leefbaarheid	18,4	2,5	20,9
HFD XIII, art. 18.2	EZ (voorheen LNV): 750 ha	52,0	7,1	59,1
Totaal Verplicht excl. Onvoorzien		1.106,3	12,8	1.119,1
IF 17.06	Onvoorzien	2,2	0,4	2,6
Totaal gerealiseerde kasuitgaven		1.108,5	13,2	1.121,7

3.3.6 Ontvangsten

Tabel 5 Overzicht ontvangsten rijksbudget (bedragen in miljoen euro)				
Artikel begroting	Deelproject	T/m VGR 12	VGR 13	Totaal realisatie ontvangsten
IF 17.06	IenM: Landaanwinning	16,0		16,0
IF 17.06	IenM: BTW Landaanwinning			0,0
IF 17.06	IenM: Natuurcompensatie (incl. BTW)			0,0
IF 17.06	IenM: Aanpassing LandzijdigeInfrastructuur			0,0
IF 17.06	IenM: Uitvoeringsorganisatie			0,0
IF 17.06	IenM: 750 ha			0,0
IF 17.06	IenM: Groene Verbinding			0,0
HFD XI, art. 5	IenM: BRG leefbaarheid			0,0
HFD XIII, art. 18.2	EZ (voorheen LNV): 750 ha			0,0
Totaal Verplicht excl. Onvoorzien		16,0		16,0
IF 17.06	Onvoorzien	-		0,0
Totaal gerealiseerde kasuitgaven		16,0		16,0

3.4 Rijksrisico's

3.4.1 *Het risicomanagement*

In deze paragraaf wordt ingegaan op de belangrijkste geïdentificeerde risico's met betrekking tot de doelen en taken van het Rijk bij de realisatie van PMR.

De keuze hoe met deze rijksrisico's wordt omgegaan (accepteren, beheersen of overdragen) wordt bepaald door de omvang van die risico's. De beheersstrategie is erop gericht om de kans op het optreden van een risico en/of de gevolgen ervan te verlagen tot een acceptabel niveau. Het Rijk onderhoudt een risicolijst en rapporteert de belangrijkste rijksrisico's.

De rijksrisico's zijn beperkt doordat de uitvoerende partijen de risico's dragen die aan de uitvoering van de deelprojecten zijn verbonden en de rijksbijdrage beperkt is tot een vooraf bepaald budget.

De uitvoerende partijen hebben elk voor hun deelproject een eigen risicoprofiel. Zij managen dit risicoprofiel zelf. Hierover wordt in deze rapportage niet gerapporteerd, tenzij het betreffende risico samenvalt met of kan leiden tot een gevolg voor het Rijk.

3.4.2 *De belangrijkste rijksrisico's*

Het risicoprofiel is ten opzichte van de aanvangsperiode van het project sterk gedaald. Eind 2014 worden naar verwachting de terminals op Maasvlakte 2 in gebruik genomen. De laatste interface projecten voor de aansluiting van Maasvlakte 2 op Maasvlakte 1 worden in de tweede helft van 2014 afgerond. De intensiveringsopgave van BRG is gerealiseerd en een groot gedeelte van de leefbaarheidsprojecten is

afgerond. Van de deelprojecten van de 750 ha is de Groene Verbinding opgeleverd en zijn delen van de Schiezone en Vlinderstrik opengesteld. Door te kiezen voor de voorgestelde aanpak uit het advies Veerman zal het Buitenland van Rhoon naar verwachting ook stapsgewijs vorm krijgen. De uitvoering van de natuurcompensatie is opgeleverd. Middels monitoring en evaluatie wordt de natuurlijke ontwikkeling gevolgd.

De belangrijkste rijksrisico's betreffen het borgen van de samenhang van de PKB-doelstellingen en het uitvoeren van de deelprojecten binnen de vastgeselde kaders uit de PKB PMR en de UWO.

Borgen van samenhang PKB-doelstellingen

PMR bestaat uit een balans tussen economie en leefbaarheid (de dubbele doelstelling), die is vertaald in een drietal deelprojecten: landaanwinning met verplichte natuurcompensatie, 750 ha natuur- en recreatiegebied en leefbaarheids- en intensiveringsprojecten in Bestaand Rotterdams Gebied (BRG). In de PKB PMR is opgenomen dat het kabinet de onderlinge samenhang van de projecten wil waarborgen. Elk deelproject heeft een eigen uitvoeringsdynamiek, waardoor de deelprojecten niet tegelijkertijd worden gerealiseerd. De PMR partners zullen bevorderen dat alle deelprojecten binnen hun eigen planning en in samenhang worden gerealiseerd en dat het brede draagvlak voor de PMR-projecten behouden blijft.

Beheersmaatregel: Op dit moment is er geen aanleiding om de intensiteit van de coördinatie te wijzigen. De deelprojecten Landaanwinning en BRG verlopen volgens schema. De natuurcompensatie in de vorm van de aanleg van Spanjaardsduin bevindt zich in het stadium van natuurlijke ontwikkeling en alle besluiten voor de natuurcompensatie in de Voordelta zijn onherroepelijk. In geld gemeten over het hele BRG programma is meer dan helft van de leefbaarheidsprojecten in uitvoering en de intensiveringsopgave is gerealiseerd. Vanuit de samenhang binnen PMR richt de aandacht zich vooral op de ontwikkeling van het Buitenland van Rhoon, onderdeel van de 750 ha natuur- en recreatiegebied. De uitvoering van het advies Veerman moet een nieuwe impuls geven aan de uitvoering van het project met meer draagvlak in het gebied. De Tafel van Borging waarin PMR-partners en maatschappelijke partijen zitting hebben is zinvol gebleken in het borgen van de samenhang van de PKB-doelstellingen.

Uitvoering binnen de kaders

Bij de uitvoering van de deelprojecten zal moeten blijken of deze plaatsvindt binnen de kaders van de genomen besluiten en of de projecten al dan niet voldoen aan de vooraf gestelde doelen.

Beheersmaatregel: Binnen elk besluit zijn voorwaarden gesteld aan monitoring en evaluatie. De programma's die daarvoor worden ingesteld leveren inzicht op in de uitvoering en de effecten daarvan. De MEP-evaluatie Natuurcompensatie Voordelta heeft geconcludeerd dat aan de hand van de huidige monitoring de beoogde positieve effecten van de natuurcompensatiemaatregelen in het bodembeschermingsgebied niet statistisch significant kunnen worden aangetoond. Als beheersmaatregel zal onder meer het monitoringsprogramma op specifieke onderdelen worden bijgesteld.

Onder andere de invloed van de intensivering van de garnalenvisserij in het bodembeschermingsgebied wordt verder onderzocht. Vooralsnog lijkt dit voor de bodemfauna geen groot risico, maar de termijn van experimentele onderbouwing was nog te kort om definitieve uitspraken te doen.

3.5 Borging van de afspraken en kwaliteit

In de vorige verslagperiode heeft de tussentijdse evaluatie van PMR plaats gevonden. Hierin was een algemene audit op het BRG-project en een audit op het deelproject 750 ha. opgenomen.

De aanbevelingen uit de evaluatie en de audits zijn besproken met de PMR-partijen en er zijn afspraken gemaakt over de opvolging daarvan.

Gedurende de rapportageperiode is gewerkt overeenkomstig het Beheersmodel PMR.

Bijlage A Lijst van documenten

Deze lijst bevat de documenten die inzake PMR in de verslagperiode aan de Tweede Kamer zijn gestuurd:

- Kamerstuk 24691 nr. 119, Ruimtetekort in mainport Rotterdam; Brief regering; Project Mainportontwikkeling Rotterdam: Voortgangsrapportage 12, 10 oktober 2013;
- Voortgangsrapportage 12 PMR Hoofdrapport (bijlage bij Kamerstuk 24691 nr. 119), 10 oktober 2013;
- Voortgangsrapportage 12 PMR Deelrapport Landaanwinning Maasvlakte 2 (bijlagen bij Kamerstuk 24691 nr. 119), 10 oktober 2013;
- Voortgangsrapportage 12 PMR Natuurcompensatie behorende bij de Landaanwinning Maasvlakte 2 (bijlage bij Kamerstuk 24691 nr. 119), 10 oktober 2013;
- Voortgangsrapportage 12 PMR Deelrapport Bestaand Rotterdams Gebied (bijlage bij Kamerstuk 24691 nr. 119), 10 oktober 2013;
- Voortgangsrapportage 12 PMR Deelrapport 750ha (bijlage bij Kamerstuk 24691 nr. 119), 10 oktober 2013;
- Rapport Berenschot 'Mainportontwikkeling Rotterdam' (bijlage bij Kamerstuk 24691 nr. 119), 10 oktober 2013;
- Bijlageboek bij rapport Berenschot Tussenevaluatie van Project Mainportontwikkeling Rotterdam (bijlage bij Kamerstuk 24691 nr. 119), 10 oktober 2013;

- Kamerstuk 24691 nr. 120, Ruimtetekort in mainport Rotterdam; Brief regering; Aanbieding accountantsrapport bij de twaalfde Voortgangsrapportage Project Mainportontwikkeling Rotterdam, 22 oktober 2013;
- Accountantsrapport behorend bij de twaalfde Voortgangsrapportage Project Mainportontwikkeling Rotterdam (bijlage bij Kamerstuk 24691 nr.120), 22 oktober 2013;

- Kamerstuk 33805-XIII nr. 3, Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken (XIII); Verslag houdende een lijst van vragen en antwoorden; 16 december 2013;

- Kamerstuk 33450 nr 20, Mariene Strategie voor het Nederlands deel van de Noordzee; Brief regering; Uitvoering van de motie Rudmer Heerema c.s. over de natuurontwikkeling van het Buitenland van Rhoon, 4 februari 2014;

- Kamerstuk 33450 nr 23, Mariene Strategie voor het Nederlands deel van de Noordzee; Brief regering; Alternatieve invulling met meer draagvlak voor het Buitenland van Rhoon, 13 juni 2014
- Onderzoek "Behoud de Polders van het Buitenland van Rhoon!" (bijlage bij Kamerstuk 33450 nr 23), 13 juni 2014

Bijlage B Afkortingenlijst

750 ha	Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied
A-besluit	Aanwijzingsbesluit Voordelta
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
BOV	Bestuurlijk Overleg Voordelta
BRG	Deelproject Bestaand Rotterdams Gebied
Commissie m.e.r.	Commissie van de milieueffectrapportage
DAEB	Diensten van Algemeen Economische Belang
DBFM-contract	Design Build Finance and Maintenance contract
DG	Directoraat-Generaal
EZ	Ministerie van Economische Zaken
FES	Fonds Economische Structuurversterking
HbR	Havenbedrijf Rotterdam N.V.
IBOI	Indexering Bruto Overheidsinvesteringen
IenM	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
IF	Infrafonds
LNV	Voormalig ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit
MER	Milieueffectrapportage
MER Aanleg	Milieueffectrapportage m.b.t. aanleg van Maasvlakte 2
MER Bestemming	Milieueffectrapportage m.b.t. gebruik van Maasvlakte 2
MEP	Monitoring en Evaluatie Programma
MV2	Maasvlakte 2
Nb-wet	Natuurbeschermingswet 1998
Nb-wetvergunning	Natuurbeschermingswetvergunning 1998
PKB	Planologische Kernbeslissing
PMR	Project Mainportontwikkeling Rotterdam
p.p.	Prijspeil
UWO	Uitwerkingsovereenkomst
VenW	Voormalig ministerie van Verkeer en Waterstaat
VGR	Voortgangsrapportage
VROM	Voormalig ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer